

Gezinnen in een multimediale samenleving

RESULTATEN IN VERBAND MET VIDEOGEBRUIK

Karin Struys, Veerle Van Rompaey en Keith Roe

In Van Rompaey et al. (1999) werd reeds verslag gedaan van het kwantitatief luik van dit onderzoek. In dit verslag wensen we dieper in te gaan op de onderzoeksmethode van het kwalitatief onderzoek. Tevens brengen we enkele resultaten over het videogebruik bij gezinnen.

■ ONDERZOEKSMETHODE

Voor de kwantitatieve analyse werd een telefonische survey gedaan bij 1000 toevallig geselecteerde Vlaamse gezinnen. Dit leverde een typologie van gezinnen op. Het betreft een continuüm gaande van 'traditionele gezinnen' (gezinnen met weinig mediatoestellen), over 'intermediaire gezinnen' (bezitten een gemiddeld aantal mediatoestellen) tot 'gemediatiseerde gezinnen' (gezinnen met een meer dan gemiddeld aantal nieuwe mediatoestellen en -toepassingen). Op basis van deze typologie werd een kwalitatieve analyse uitgevoerd. Tijdens de telefonische enquête werd nagegaan wie bereid was om verder mee te werken aan het onderzoek.

Uit diegenen die zich bereid toonden, werden dan 38 gezinnen geselecteerd: 6 traditionele gezinnen, 15 intermediaire gezinnen en 17 gemediatiseerde gezinnen.

Van deze 38 gezinnen waren er 31 met kinderen (4 in de traditionele gezinnen, 13 in de intermediaire - en 14 in de gemediatiseerde gezinnen). De onderzoeksresultaten in dit verslag hebben uitsluitend betrekking op deze 31 gezinnen. Samengeteld waren er 72 kinderen, van wie er 61 deelnamen aan de interviews. De overige elf kinderen waren té jong of niet thuis op het moment dat het interview plaatsvond. De leeftijd van de kinderen varieerde van <12 jaar tot >18 jaar (cf. tabel 1).

De voorkeur ging uit naar groepsinterviews waaraan alle nog thuiswonende gezinsleden deelnamen. Omdat we geïnteresseerd zijn in de werking van het gezin, leek het groepsinterview de meest aangewezen methode. We sluiten ons hiermee aan bij Morley (1986: 51-52):

The fact that the interviews were conducted *en famille* doubtless means that respondents felt a certain need to play out accepted roles, and doubtless interviews with family members separately would bring out other responses. However, I was precisely interested in how they functioned as families, within (and against) their roles.

Het bijkomend voordeel van deze methode ligt volgens Morley in de controle en de reacties van andere gezinsleden. Respondenten kunnen oneerlijke antwoorden niet lang volhouden. Desondanks zijn sociaal wenselijke antwoorden niet volledig uit te sluiten. Daarom lieten we de respondenten elk afzonderlijk en voorafgaand aan het interview een vragenlijst invullen. Hierin werden vragen gesteld over mediagebruik, interactie, conflict, regels en controle. Deze topics kwamen opnieuw aan bod tijdens het groepsinterview.

De semi-gestructureerde interviews met vooraf bepaalde gespreksonderwerpen, werden integraal op cassette opgenomen en nadien letterlijk uitgetypt. De analyse van de interviews gebeurde met het programma Nud.ist.

Tabel 1: Frequentietabel leeftijd en geslacht van deelnemende kinderen volgens type gezin

Leeftijd (in jaren)	Geslacht	
	Jongen	Meisje
Traditionele		
<12	5	2
12-18	1	0
>18	0	0
Intermediaire		
<12	6	3
12-18	7	6
>18	1	2
Gemediatiseerde		
<12	6	3
12-18	7	8
>18	4	0

■ ONDERZOEKSRESULTATEN

Uit het kwantitatieve luik van dit onderzoek blijkt dat 15% van de gezinnen geen videorecorder heeft, 72% heeft er één, 11% heeft er twee en 2% heeft er drie.

Vanuit de kwalitatieve analyse kunnen deze resultaten worden toegelicht.

Van de geïnterviewde gezinnen van het traditionele type bezitten er 5 een videorecorder. Voor het intermediaire type zijn dat 14 gezinnen en voor het gemediatiseerde type, 15 gezinnen. Opvallend is dat alle geïnterviewde gemediatiseerde gezinnen, op één na, minstens één VCR bezit. De helft van deze gezinnen heeft meer dan 2 televisietoestellen (tabel 2). Ook bij de traditionele en de gemediatiseerde geïnterviewde gezinnen bezit de meerderheid minstens één VCR.

De videorecorder is dus duidelijk in zeer veel huishoudens aanwezig als vast element bij het televisietoestel. Uit de kwalitatieve interviews blijkt echter dat de videorecorder over het algemeen weinig gebruikt wordt.

Een reden hiervoor kan worden gezocht in het algemeen 'tijdsgebrek'. Belangrijk in dit verband is dat in de meeste gezinnen de kinderen naast de gewone schooluren een zeer drukke agenda van vrijetijdsactiviteiten hebben. Een andere reden kan gezocht worden in het bezit van een meer dan gemiddeld aantal nieuwe mediatoestellen en toepassingen bij de gemediatiseerde gezinnen. We zien dat deze toestellen vaak de voorkeur genieten boven de traditionele mediatoestellen waaronder de televisie. In geval van conflict over de programmakeuze op televisie, wordt bijvoorbeeld in de gemediatiseerde gezinnen vaak gekozen voor de computer of in een aantal gevallen voor het tweede televisietoestel. Vermits de videorecorder in vele gezinnen een vast onderdeel van het televisietoestel is (cf. tabel 2), kunnen we veronderstellen dat een verminderd televisiegebruik gepaard zal gaan met een verminderd videorecordergebruik.

Tabel 2: Aantal VCR en aantal televisietoestellen volgens type gezin

Type gezin	Aantal VCR				Aantal televisietoestellen			
	0	1	2	>2	0	1	2	>2
Traditionele	1	3	0	0	0	4	0	0
Intermediaire	3	10	0	1	2	6	5	1
Gemediatiseerde	1	9	1	3	0	7	0	7
Totaal	5	22	1	4	2	17	5	8

1) Vooral gezinnen met jonge kinderen gebruiken de videorecorder voor tekenfilms.

Naargelang het weer of het seizoen wordt de VCR hiervoor meer of minder gebruikt. 'Verveling' werd vaak door de ouders aangehaald als aanleiding om de VCR te gebruiken voor tekenfilms. In sommige gevallen werd duidelijk dat de VCR ook dikwijls als babysit gebruikt wordt. Dit gebeurt vooral 's morgens tijdens het weekend. Voor een aantal ouders is de VCR ook een vorm van controle op het kijkgedrag van hun kinderen. Ze vinden het beter dat hun kinderen naar een tekenfilm op video kijken dan naar gelijk welk televisieprogramma.

2) Opnemen van programma's gebeurt vaak om conflicten over de programmakeuze te vermijden (vooral gezinnen met oudere kinderen).

We stellen vast dat wanneer het conflict zich beperkt tot de kinderen onderling, de oplossing vaak eenvoudig maar radicaal is: 'Televisie uit!'. Wanneer het echter gaat om een conflict tussen ouder(s) en kind(eren), biedt de VCR vaak een oplossing.

3) Opnemen van programma's gebeurt ook vaak in gezinnen waar een van de ouders of beiden met onregelmatige uurroosters werken.

Ouders die bijvoorbeeld in ploegen werken, programmeren de VCR vaak voor een hele week om zo toch hun favoriete televisieprogramma's niet te missen.

■ BESLUIT

Hoewel de meeste gezinnen een videorecorder bezitten, wordt dit toestel algemeen weinig gebruikt. De kwalitatieve analyse van de diepte-interviews leert ons dat tijdsgebrek en de aanwezigheid van nieuwe mediatoestellen in de gemediatiseerde gezinnen aan de basis liggen van het beperkt video-gebruik. Verder onderzoek zal uitwijzen welke andere verschuivingen op gebied van mediagebruik er bestaan en waarom dit zo is.

LITERATUURLIJST

- Morley, D. (1986) *Family tv: Cultural power and domestic leisure*. London: Comedia.
Van Rompaey, V., Dehouck, A. & Roe, K. (1999) 'Gezinnen in een multimediale samenleving', *Communicatie*, 28(3): 55-59.

AUTEURS

Karin Struys en Veerle Van Rompaey zijn wetenschappelijk medewerker aan het Departement Communicatiewetenschap van de K.U.Leuven.
Keith Roe is gewoon hoogleraar aan hetzelfde departement.